

Jacek Wrzesiński

O Dziećmiarkach, Łysej Górze i Psiababie, oraz "czerwonej karczmie" Waliszewek

Studia Lednickie 3, 355-357

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O DZIEĆMIARKACH, ŁYSEJ GÓRZE I PSIABABIE, ORAZ „CZERWONEJ KARCZMIE” WALISZEWEK

Weryfikacja wczesnośredniowiecznych cmentarzysk szkieletowych wokół jeziora Lednickiego dostarczyła informacji o miejscowości leżącej na północnym skraju jeziora. Rzecz dotyczy Dziećmiarek a zawarta jest w wydawnictwie okolicznościowym — *Wielkopolskie nazwy polne* — wydanym w Poznaniu w 1901 r. Ukazało się z okazji jubileuszu Henryka Sienkiewicza nakładem i staraniem redakcji Dziennika Poznańskiego. Wiadomości zebrane zbiorowymi siłami uporządkował dr Władysław Łębiński. Informacje dotyczące Dziećmiarek, umieszczone na stronach 17 – 19, podał W. Walter — właściciel miejscowego majątku (Słownik 1881, s. 269, Handbuch 1910, Księga 1926). Wydawnictwo to należy do rzadko spotykanych i cytowanych dlatego też warto wspomnianą notatkę przytoczyć w całości:

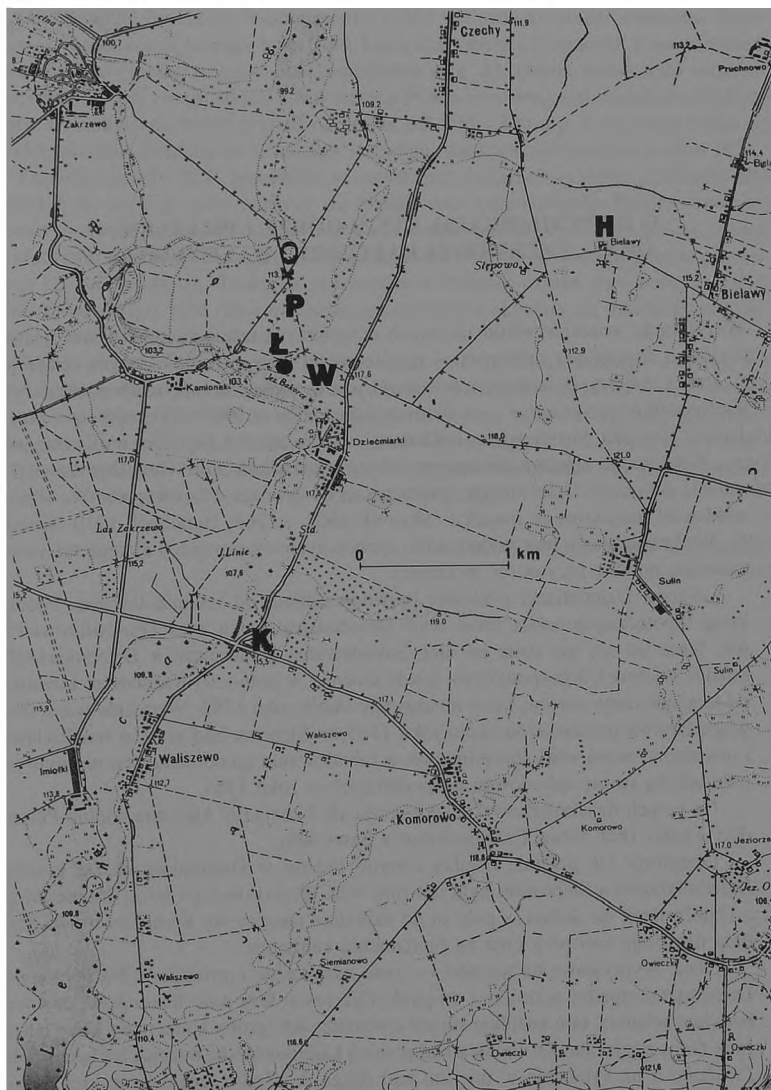
„Nazwa Dziećmiarki pochodzi prawdopodobnie od imienia Dytmar. Podług ksiąg hipotecznych leżała zaraz obok Dziećmiarek druga wieś *Dziećmiarowice**, lecz teraz już nie ma śladu po niej. Zabudowania komornicze w Dziećmiarkach, kuźnia, wiatrak i 2 gospodarstwa leżały dawniej w północno-wschodnim kierunku od terazniejszego dworu, który zbudowany około roku 1792. Wzmiankowane dwa gospodarstwa przeniesiono około roku 1835 do Słępowa nad granicą wsi Bielawy i utworzono nową wieś *Hieronimowo*, a zabudowania komornicze przeniesiono na południową stronę zabudowań gospodarczych w roku 1864.

Na polach dziećmiarkowskich rozegrała się 8 maja (27 kwietnia podług Püfen-
dorfa) roku 1656 bitwa Czarnieckiego z Szwedami.

Utrzymuje się podanie między starymi ludźmi w Dziećmiarkach, że między Dziećmiarkami a Słępowem była dawniej wieś *Wymysłowo*, po lewej stronie drogi z Dziećmiarek do Sulina, a pole to do dziś dnia nazywa się *Wymysłowo* i do dziś dnia natrafiają tam przy orce na fundamenta kamienne.

Obok Wymysłowa na wschód — pole nazywa się *czarne doły*. Na północ od Dziećmiarek między jeziorem i drogą do Zakrzewa, leży pole *Winnogóra*; dawniej była tam winnica, tam znajduje się też cmentarzysko (groby kamienne), które także *Łysą Górą* nazywają. Za winnicą nad granicą kamionkowską nazywa się łąka i pole *Psiababa* a na Psiababie w miejscu nad drogą do Czech, gdzie teraz krzyż stoi, znajdowało się stare cmentarzysko pogańskie z urnami, ogrodzone kamiennym płotem.

* Kursywa pochodzi od J. Wrzesińskiego

Ryc. 1. Historyczne nazwy zlokalizowane w terenie: W — Winnogóra; Ł ● — Łysa Góra; P — Psiaaba; H — Hieronimowo (nazwa widniejąca na mapie z 1887 r.); K — przypuszczalna lokalizacja karczmy Waliszewek; ✱ — skrzyżowanie dróg, gdzie prawdopodobnie stał krzyż, ○ — obszar, na którym do dziś występują skupiska kamieni (cmentarzysko?)

Łąka ku Waliszewiu między wsią Dziećmiarkami a jeziorem Liniem (Linie) nazywa się *bachorze*. Pozostaje jeszcze nazwa łąki ku cegielni, *trzciniac*, pole koło *trzcinića mokicie*, soszka mały borek ku Sulinowi i pole *Kopanina*, dzisiejsze pole po obu stronach do Sulina nad granicą sulińską.

Na folwarku, dawniejszej wsi Słępowa jest stawek, który nazywa się *jeziórko*; z tego stawku wykopano w roku 1845 przy szlamowaniu bardzo wiele szkieletów ludzkich, które były przesypanye wapnem (bitwa 1656). Od Słępowa ku Czechom nazywa się jedno pole *pólko*.

Przed rokiem 1840 był jeszcze nad granicą wsi Waliszewa gościniec nazwany *Waliszewek*, który już nie istnieje; słynął z tego, że tam po nocach zabijano ludzi i rzeczywiście na pobliskich polach wyorują do dziś dnia szkielety i głowy ludzkie.

Wreszcie znajduje się w Dziećmiarkach przed dworem kamień z następnym napisem:

Graniczny Ścien / ny kopiec wproś / tey Lini
między / Komorowem y Su / linem aż do Błota / Lisówki /
1559”.

Cieszący się złą sławą gościniec Waliszewek należy lokalizować na dzisiejszym skrzyżowaniu dróg Gniezno — Kiszkowo i Waliszewo — Dziećmiarki (ryc. 1). Z tym miejscem a dokładniej z piasznicami po północnej i wschodniej stronie skrzyżowania należy łączyć cmentarzysko uznane za wczesnośredniowieczne (Z. A. Rajewski 1938, s. 33; W. Hensel 1950, s. 202).

Wydaje się że lokalizowane tu cmentarzysko musiało być znaczne. Według miejscowej ludności (m.in. Henryka Gacy — pracownika MPP na Lednicy) jeszcze w latach 30-tych i 40-tych naszego stulecia przy wybieraniu piasku znajdowano tutaj szkielety ludzkie. Przeprowadzona weryfikacja nie przyniosła wyniku pozytywnego. Użytkowane nadal piasznice obejmują tak znaczną powierzchnię, iż po jakimkolwiek cmentarzysku nie pozostało tutaj śladu.

Prospekcja terenu dokonana na podstawie cytowanego opisu pozwoliła na zlokalizowanie przedstawionych nazw na mapie (ryc. 1).

Jacek Wrzesiński

LITERATURA

- Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche*, 1910, Berlin.
Hensel W. 1950, *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, t. I, s.
Księga adresowa gospodarstw rolnych województwa poznańskiego, 1926, Poznań.
Rajewski Z.A. 1938, *Wielkopolskie cmentarzyska rządowe okresu wczesnodziejowego*, PAR 6, s. 28 – 85.
Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. II, 1881, Warszawa.
Wielkopolskie nazwy polne, 1901, Poznań.